

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
(Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.)

4^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

«ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ:

ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

ΝΑΥΠΛΙΟ, 12-14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2008

ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ:
ΕΝΑ ΖΗΤΗΜΑ ΠΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΣΧΙΖΑ
dschiza@yahoo.gr

Δεκαπεντάλεπτη προφορική παρουσίαση

Η συζήτηση για τη Βιωσιμότητα ή Αειφορία εμφανίστηκε στο προσκήνιο το **1972** και, μέσω μιας μακράς πορείας, πυροδότησε τη διαδικασία του επαναπροσδιορισμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, για να την επισφραγίσει ως «Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Βιωσιμότητα», το **1997**.

Μέσα σ' αυτήν την πορεία, βλέπουμε δυο κοινωνικά πεδία, το οικονομικό και το πολιτικό, να επιχειρούν τη σύγκλιση των στόχων τους με ένα τρίτο, το εκπαιδευτικό, με το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον του πλανήτη μας.

ΣΥΓΚΛΙΣΗ ΤΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΜΕ ΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

1997: ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1992: ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ Ο.Η.Ε. «AGENDA 21»

1987: ΕΚΘΕΣΗ BRUTLAND

1977: ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΤΙΦΛΙΔΑΣ

1972: ΛΕΣΧΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Από την πλευρά μας, θα λέγαμε, ότι η επιχειρούμενη σύγκλιση μπορεί να γίνει αποδεκτή από εκείνους που αντιλαμβάνονται την Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Βιωσιμότητα ως μια παιδαγωγική διαδικασία που προάγει τον «λειτουργικό λόγο» και αρκείται στο να διαμορφώσει πολίτες-«διαχειριστές» προβληματικών καταστάσεων.

Δεν μπορεί, όμως, να γίνει αποδεκτή, απ' όσους την αντιλαμβάνονται ως μια παιδαγωγική διαδικασία που οφείλει να τοποθετείται κριτικά απέναντι στις αιτίες που γέννησαν και διόγκωσαν τις προβληματικές καταστάσεις. Απέναντι στην ελλιπή ερμηνεία, διάπλαση και εφαρμογή των δημοκρατικών διαδικασιών, απέναντι στις σχέσεις εξάρτησης της πολιτικής από την οικονομική άρχουσα τάξη και απέναντι στο δραματικό έλλειμμα της κοινωνικής δικαιοσύνης που περιθωριοποιεί τις χώρες του αποκαλούμενου «τρίτου κόσμου» και τις οικονομικά ασθενείς και συνεχώς διευρυνόμενες ομάδες που ζουν στην καρδιά του δικού μας κόσμου.

Δεν μπορεί και δεν γίνεται αποδεκτή από εκείνους που αναζητούν έναν περισσότερο ριζοσπαστικό ρόλο της Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Βιωσιμότητα.

Για να φωτίσουμε τον ριζοσπαστικό ρόλο της Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Βιωσιμότητα, χρειάζεται να συνειδητοποιήσουμε ότι το νόημα της Βιωσιμότητας είναι «διεκδικούμενο», όπως «διεκδικούμενο» είναι και το νόημα της Φύσης.

Μια τέτοια άποψη για τον σύγχρονο άνθρωπο, ο οποίος είναι «εκπαιδευμένος» να αντιλαμβάνεται τη Φύση ως μια αυτόνομη οντότητα, διαχωρισμένη πλήρως από την κοινωνία, θα φαίνονταν αδιανόητη. Η Φύση, ωστόσο, μπορεί να έχει «αντικειμενικές» ιδιότητες και να διέπεται από αιτιακές σχέσεις αλλά αμφότερα, ιδιότητες και σχέσεις, αναδύονται με τη «διαμεσολάβηση» της κοινωνίας.

Η κοινωνική διάσταση της Φύσης *-η χρήση ή ο μετασχηματισμός της και ο τύπος της γνώσης με την οποία προσεγγίζουμε τη Φύση, τη χρήση της και τον μετασχηματισμό της, σύμφωνα με τις ανάγκες μας-* έχει δημιουργήσει τις σύγχρονες αντιλήψεις για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα, οι οποίες σηματοδότησαν τον νεότερο δυτικό πολιτισμό. Τον πολιτισμό, του οποίου όλες οι εκφάνσεις συμπυκνώνονται κάτω από τον όρο «νεωτερικότητα».

«Διεκδικούμε» τη Βιωσιμότητα, ζώντας στην καρδιά της «νεωτερικότητας», σημαίνει **πραγματευόμαστε** το περιβάλλον και την ανάπτυξη σε συνάρτηση με τις οικονομικές, τις πολιτικές και τις πολιτισμικές δομές που διατρέχουν ένα μεγάλο και συνεχώς διευρυνόμενο τμήμα της παγκόσμιας κοινότητας, **«ταυτοποιούμε»** τις δομές και τους «Μεσάζοντες»-Νομικά Πρόσωπα της οικονομίας, της πολιτικής και του πολιτισμού που εμποδίζουν το δημοκρατικό έλεγχο των κρίσιμων αποφάσεων και επιλογών για το «τι και πώς» θα παραχθεί αλλά και «πώς» θα κατανεμηθεί και **συνειδητοποιούμε** ότι ο ακραίος θετικισμός-ορθολογισμός διαχώρισε τη Φύση από την Κοινωνία, τη Γνώση από τις Αξίες και την Πολιτική από την Ηθική .

Για να διεκδικήσουμε τη Βιωσιμότητα, χρειάζεται να επανεξετάσουμε το σύνολο των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της «νεωτερικότητας»: το «κοσμοείδωλο», τους δημοκρατικούς θεσμούς και τις πολιτικές εξουσίες, το μοντέλο της ανάπτυξης και τις κατεστημένες αξίες, το κυρίαρχο πρότυπο της σκέψης, την εκπαίδευση που το διαμορφώνει και, εντέλει, την Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Βιωσιμότητα.

Όλα αυτά, για να προβληματιστούμε και να αποφασίσουμε ως πολίτες «τι θέλουμε να αλλάξουμε».

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ

ΚΟΣΜΟΕΙΔΩΛΟ	ΜΗΧΑΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΟΥΣΙΕΣ	ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ, ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ

ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΞΙΕΣ	ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΤΟΜΙΣΜΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΣΚΕΨΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ	ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΣΤΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ- ΠΕΡΣΟΝΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΛΛΑΖΕΙ ΤΙΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΔΟΜΕΣ

Ενώ, για να ανοίξουμε -εμείς, ως εκπαιδευτικοί- το δρόμο της διεκδίκησης για τους μαθητές μας, χρειάζεται να ξεκινήσουμε από την αλλαγή της σκέψης τους, ώστε να γίνουν σταδιακά ικανοί να δημιουργήσουν νέα νοήματα, νέες αξίες, νέα αντικείμενα διαλόγου και ένα νέο όραμα για μια παγκόσμια δημοκρατική κοινωνία και μια «ηθικοποιημένη αγορά» που θα βασίζεται στη δικαιοσύνη και την αλληλεγγύη.

Χρειάζεται, με άλλα λόγια, να οικοδομήσουμε την Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Βιωσιμότητα ως μια διαδικασία μετάβαση στην «μετα-νεωτερικότητα» ή μια προσπάθεια για αλλαγή «παραδείγματος». Χρειάζεται μια Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Βιωσιμότητα συμφραστική, κοινωνικά κονστρουκτιβιστική και συστημική για όλους και δια βίου.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ	ΜΕΤΑ-ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΟΣΜΟΕΙΔΩΛΟ ΑΞΙΕΣ	ΜΗΧΑΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΤΟΜΙΣΜΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΣΥΜΠΛΗΡ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ
ΣΚΕΨΗ	ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΣΤΙΚΗ	ΚΡΙΤΙΚΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ, ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	;;;;;; ;;;;;; ;;;;;;
ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ	ΤΕΧΝΟΚΡΑΤΙΚΗ	ΣΥΜΒΙΩΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ	ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ- ΠΕΡΣΟΝΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΛΛΑΖΕΙ ΤΙΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΔΟΜΕΣ	;;;;;; ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΟΥ ΟΙΚΟΔΟΜΕΙ ΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΟΛΙΤΗ

Για να δράσουμε παιδαγωγικά προς αυτήν την κατεύθυνση σε ένα Σχολικό Πρόγραμμα με θεματικό πυρήνα το ζήτημα **«Γεωργία, Διατροφή και Ποιότητα Ζωής»**, χρειάζεται να το τοποθετήσουμε στο κοινωνικό πεδίο και να το προσεγγίσουμε με τα χαρακτηριστικά μιας «σύρραξης» σε παγκόσμια κλίμακα.

Μιας σύρραξης με αντίπαλα στρατόπεδα τους πολίτες και τις πανίσχυρες πολυεθνικές των κλάδων τροφίμων και ενέργειας, με ουδέτερους (στην καλύτερη περίπτωση) παρατηρητές τα κράτη του κόσμου και τους διεθνείς οργανισμούς και με θύματα τους πάμπτωχους του αναπτυσσόμενου κόσμου και τους νεόπτωχους του αναπτυγμένου.

Χρειάζεται, με άλλα λόγια, να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα «Γεωργία, Διατροφή και Ποιότητα Ζωής», ως έναν ιδιόμορφο «πόλεμο εναντίον της ανθρωπότητας».

Για το μέτωπο της οικονομίας, θα λέγαμε, ότι χαρακτηρίζεται από την ανεξέλεγκτη κερδοφορία, με τις εταιρείες τροφίμων να θησαυρίζουν ατενίζοντας με αισιοδοξία το μέλλον και τους καταναλωτές να πληρώνουν ακριβά, αμφίβολης ποιότητας τρόφιμα, χωρίς να μπορούν να κρύψουν τις απαισιόδοξες σκέψεις για το δικό τους μέλλον.

Ενώ, για το μέτωπο της πολιτικής, θα λέγαμε, ότι έχει αλωθεί από τη διείσδυση και τη δράση στους κόλπους του, ειδικών «καταδρομικών σωμάτων», των **lobbies** που προωθούν και επιβάλλουν αποφάσεις σε βάρος του δημόσιου συμφέροντος.

Η συνδιαλλαγή μεταξύ οικονομίας και πολιτικής διεξάγεται όλο και πιο απροκάλυπτα, αφού στην φετινή σύνοδο του Ο.Η.Ε. για την επισιτιστική κρίση, ήσαν επίσημα προσκεκλημένοι κάθε είδους «λομππίστες».

Δεν αποτελεί, λοιπόν, έκπληξη το ότι η σύνοδος κατέληξε σε ένα τετρασέλιδο ευχολόγιο. Ούτε το ότι κύριο χαρακτηριστικό της ήταν η σκληρή διαπραγμάτευση ανάμεσα στους ηγέτες **193** χωρών του πλανήτη για την κατοχύρωση συμφερόντων, τα οποία πολύ απείχαν από τις προσδοκίες του **1** δισ. περίπου των λιμοκτονούντων.

Και, βέβαια, δεν μας εκπλήσσει καθόλου το ότι από το τελικό ντοκουμέντο έλειψε κάθε αναφορά στα μεταλλαγμένα προϊόντα, στην κλιματική αλλαγή, στο ζήτημα των βιοκαυσίμων καθώς και στις πολιτικές των πολυεθνικών, οι οποίες, επιβάλλοντας το μονοπώλιο των σπόρων και των λιπασμάτων, καθορίζουν στην ουσία τη γεωργική παραγωγή στον πλανήτη μας.

Για να αντιμετωπιστεί η επισιτιστική κρίση, χρειάζεται να γίνουν πολλές, δύσκολες και βαθιές τομές σε όλα τα πεδία της κοινής μας ζωής.

Στο πεδίο που αφορά εμάς, χρειάζεται

1) να αναζητήσουμε και να αξιοποιήσουμε προσεγγίσεις ικανές να θέτουν στο επίκεντρο τη λειτουργία των κοινωνικο-πολιτικών θεσμών, την παγκοσμιοποιημένη αγορά και τη μεταξύ τους σχέση και

2) να αναζητήσουμε και να αξιοποιήσουμε μεθοδολογικά εργαλεία που οικοδομούν στο πεδίο της διδακτικής-μαθησιακής πράξης τη σχέση του μαθητή με τον «άλλο», συμμαθητή, συμπολίτη, συνάνθρωπο, ως αξία-αρχή που θα διέπει κάθε έκφραση της «μετα-νεωτερικότητας».

Με βάση αυτές τις απόψεις, προτείνουμε έναν διδακτικό σχεδιασμό, ο οποίος

1) έχει ως κεντρικό παιδαγωγικό στόχο τον ενεργό πολίτη 2) εκτυλίσσεται, περνώντας μέσα από διδακτικές φάσεις που έχουν την εσωτερική συνοχή ενός ατέρμονα «κριτικά και αυτοκριτικά ερμηνευτικού κύκλου»

3) στηρίζεται στην «εγγύτητα του θέματος στη ζωή», στην αυτενέργεια και την «εποπτεία»

4) αξιοποιεί ως μεθοδολογικό εργαλείο τα «τεχνήματα παιδαγωγικού χαρακτήρα» και

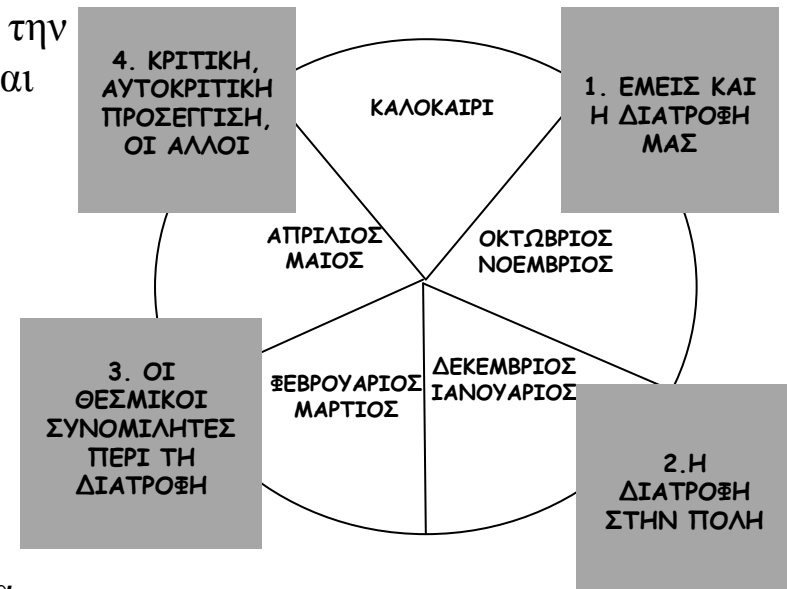
5) συγκροτεί ένα παιδαγωγικό εγχείρημα που εντάσσεται στη Συστημική Σκέψη που θεμελιώνεται κριτικά και, με μια πιο ευρεία κατηγοριοποίηση, στην Κριτική Θεωρία της Σχολής της Φρανκφούρτης.

Κατά την πρώτη φάση αυτού του διδακτικού σχεδιασμού, οι μαθητές μας εκθέτουν τις διατροφικές τους επιλογές και, εμμέσως, τις διατροφικές τους δυνατότητες.

Κατά τη δεύτερη, αποτυπώνουν το «τι ζητά» και «τι παίρνει» η πόλη τους από τη γη, τη θάλασσα, τα ζώα, τα φυτά, την ανθρώπινη εργασία, την επιστήμη, έρευνα και την τεχνολογία, προκειμένου να τραφεί. Αλλά και «ποιες είναι οι συνέπειες της παραγωγής, της μεταποίησης, της διακίνησης και της κοστολόγησης των προϊόντων διατροφής» πάνω στη φύση, τον άνθρωπο και τις ανθρώπινες κοινωνίες.

Κατά την τρίτη φάση, χαρτογραφούν τα Νομικά Πρόσωπα της οικονομίας και της πολιτικής που συνδιαμορφώνουν τη στρατηγική της διατροφής μας, προκειμένου να διερευνήσουν «πώς» διαχειρίζονται ζητήματα περιβαλλοντικά, ζητήματα υγείας και ζητήματα της κοινωνίας.

Κατά την τέταρτη φάση, τοποθετούνται κριτικά απέναντι στις υπάρχουσες πολιτικές και οικονομικές δομές και τις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και αυτοκριτικά απέναντι στις δικές τους προσωπικές επιλογές και αποφάσεις.

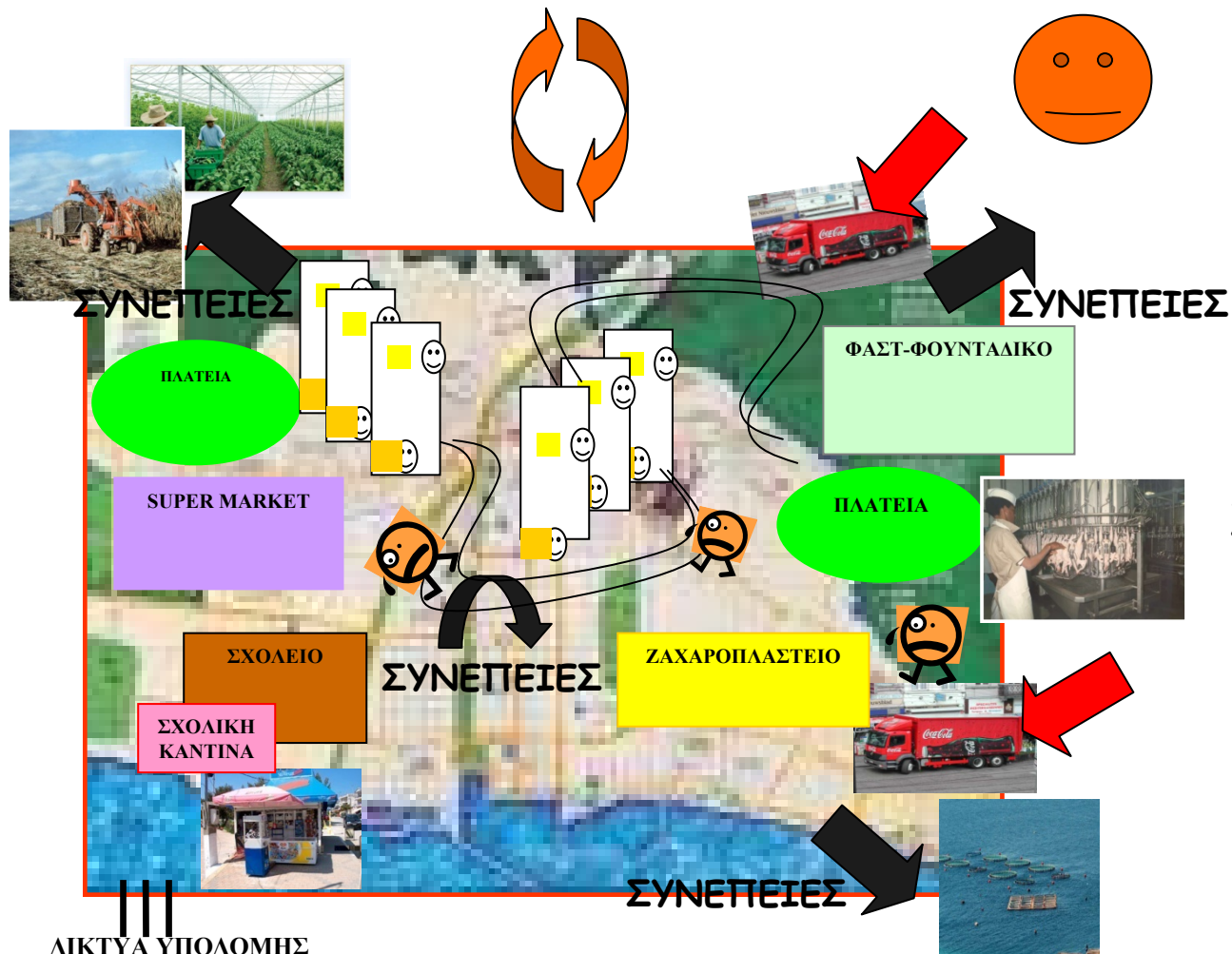

Ενώ, για να ολοκληρωθεί ο διδακτικός μας
σχεδιασμός, οι μαθητές στρέφουν το βλέμμα τους
σε άλλους ανθρώπους, σε άλλες κοινωνικές ομάδες
και σε άλλους λαούς, προκειμένου να έχουν μια
συνολική εικόνα των βιωτικών δυνατοτήτων των
ανθρώπων σε κάθε γωνιά του πλανήτη μας.
Προκειμένου να αποφασίσουν «τι» θα
διεκδικήσουν με τους άλλους, για όλους.

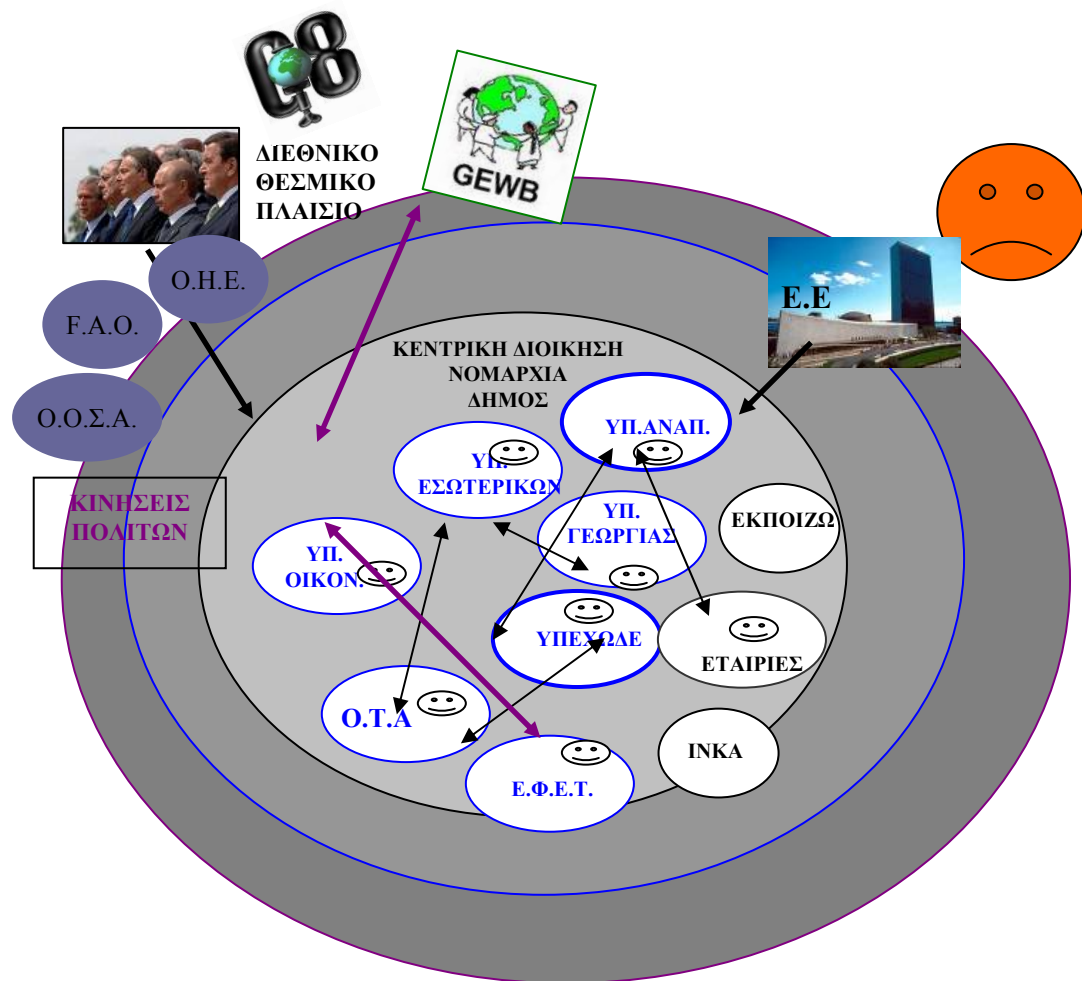
1. ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΤΡΟΦΗ

ΤΙ ΖΗΤΑΕΙ ΤΙ ΠΑΙΡΝΕΙ

2. Η ΔΙΑΤΡΟΦΗ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΣ

Η ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

3. ΟΙ ΘΕΣΜΙΚΟΙ ΣΥΝΟΜΙΑΗΤΕΣ

4. ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ - «ΟΙ ΑΛΛΟΙ»

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε, ότι ο διδακτικός σχεδιασμός που προτείνουμε μετατοπίζει την πορεία προς την «Αειφορία» ή Βιωσιμότητα από το αμιγώς «επιστημονικό», στο «πολιτικό» και «πολιτισμικό» πεδίο και την αναγορεύει σε μια πορεία αναζήτησης πολιτικών και πολιτισμικών αλλαγών ικανών να διασφαλίζουν τη «συμβίωση-συνύπαρξη» των ανθρώπινων κοινωνιών με σεβασμό στο «φυσικό είναι».

Το σημαντικότερο, όμως, είναι το ότι υιοθετεί ένα μεθοδολογικό εργαλείο, το οποίο οικοδομεί τη συνεργατικότητα-δημοκρατικότητα στο πλαίσιο του «διδάσκω-μαθαίνω».

Το ότι, δηλαδή, υιοθετεί ένα μεθοδολογικό εργαλείο, το οποίο οικοδομεί μια αξία που αν εμφυτευτεί και ευδοκιμήσει σε όλα τα πεδία της κοινής μας ζωής θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν συνολικό, συνεργατικό και δημοκρατικό μετασχηματισμό των αρχών της νεωτερικότητας: **του ακραίου ατομικισμού και της άκριτης πίστης στην ορθολογικότητα** που προτάσσονται για να παραπέμψουν την ικανοποίηση των αναγκών εκατομμυρίων ανθρώπων σε ένα μέλλον απροσδιόριστο και για να υποκρύψουν ιδιοτελή κίνητρα και συμφέροντα.

Το χωρικό αποτύπωμα του διδακτικού σχεδιασμού που προτείνουμε και οι μαθητές, καθώς αξιοποιούν το παιδαγωγικό εργαλείο που υιοθετούμε.

Μπορεί οι προσδοκίες που εναποθέτουμε στον διδακτικό μας σχεδιασμό να μοιάζουν ουτοπικές, πρέπει όμως να του αναγνωρίσουμε το ότι φέρνει απροκάλυπτα στο προσκήνιο κρίσιμα και δραματικά αιτήματα.

Αιτήματα που εκφράζονται όλο και πιο εκρηκτικά για να αντιπαλέψουν την απώλεια κάθε νοήματος, την αποξένωση και την α-νομία και τον σύγχρονο πολυεθνικό καπιταλισμό που εξαγόρασε τα όνειρα των ανθρώπων με το γόητρο, την εξουσία και το χρήμα.